

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 35

Fylke: Mør-Romsdal.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Vanglven.

Emne: Ølbrygging

Bygdelag: Nordstranda krets.

Oppskr. av: Hans Vidnes.

Gard: Brudevik.

(adresse): Fiskåbygd.

G.nr. 4 Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *Nei.*

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

*Gardbrukar, kårmaane Johan Brudevik, Ca 70 år
Fiskåbygd.*

SVAR

1. Det heider nok einn her i Vanglven, men det er sjeldan. Kanskje er her 2-3 manns som brygger om lag ein gong for året.
  2. Det store omslaget kom rundt 1890. Eldre folk hugar det.
  3. Innverknad frå avholdsorganisasjonar, og store kristelige vekkingar. Folk fekk stygg til drikkegalenskapen.
  4. Heimelsmannen veit om ein som frista med sukker og sirup og gjær, men fekk det ikkje til.
  5. Det har nok vore frista med lomtekygg, men berre hudedesvis.
- B.
7. Vår bygd var det helst husfaren som bryggja. Han måtte kunne.
  8. Ein ukyndig måtte få hjelp av ein kunnig. Eller var så vanleg at kvar mann kunne.
  9. Dei bryggja kvar for seg.

10. Dei bryggja til alle brudlaup bortsett frå faddigfolk. Så brygg. dei gjerne til jul, eller kanskje det hende dei br. til slätten.

11. Heim.m. kjenner ikkje til at det vart bryggja meir enn ei lynnue karu som gav 1 td. godt öl og 1/2 td. lettöl. Til "store" brudlaup vart bryggja mykje meir 1-2 td. kanskje tre.

12. Ja, ein ville gjerne ha "skjenk" til alle vyrde "framaede-folk", öl var greidd a by fram, serleg til gode grammar og slektningar (av maunfolk), bunnue ein laud ein helst som "kjöpkål", til einiskildpersonar, ölet helst i lag.

C.

13. Dei kjøpte bygg. Dei fekk hauv frå Bergen, med "jaktä", seinare med handelsmennene, eller agentar som skreiv hauv heim frå Bergen, transportert med kystutebåtar. Summe gardar avla bygg. "Kornet", det var havru det.

14. I Brudevik bruka dei havre og innkjøpt bygg. helveta av kvar.

15. Det skulle vere godt karu, ikkje skrotkaru.

16. Ein la det i blöt i ein sekk i bekk eller elv. Skjekar.

17. Et par døgn, skulle vere godt gjennomblöytt.

3/ 18. Vart lagt til spiring på varmt loft, eller kauckje på fjöslimmer. Heim. m: Jamt utover, breitt med ein gong.

19. Ein halv finger lukt, ca 2 l.

20. Ein breidde ikkje uks over.

21. Ein rårde ikkje i det.

23. Spirane skulle vera ca ein halv finger lange.

24. Lysgrønn kallast äl (ein) og jordgrønn rola.

25. Det trongsst rundt 14 dagar til å gro.

26. Ål og rot måtte bertom absolutt fylgje med. Det var serleg rola som gav den gode smaken.

27. Nei, han skulle vere med.

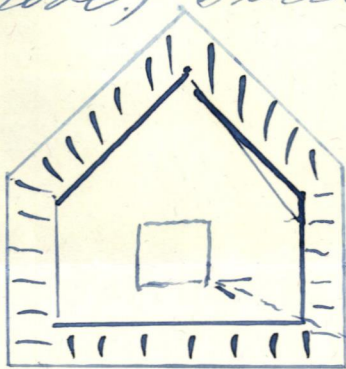
28. Til tårking av malt hadde ein ei "kylne". Dei gardane som ikkje hadde, laut låne. Dei kom med kornet og fekk lov å bruke kylna. Vidnes, gnr. 24 brnr. 6. hadde slik tårkinnretning i smidja. Ein gong kring 1900 kom ein sambygding til far og bar maltet. Han vart nekta for far var fråhaldsm. Mannen blei sint. Han skjona ikkje far.

Brødavik gnr. 4, brnr. 1 hadde kylne: Ho var bygd altit ein stor sein, heller langt

4.
 barde frå husa. for eldfarv.
 Skråtak. Golvet var „leirslige“,
 d. s. „sementert“ med leirmasse.
 så det var hardt og fast.
 fordi ein skulle kunne
 sope opp og rykke det som
 datt ned gjennom ^{hola i} turkelem-
 men.

På golvet stod ein omni
 mura av stein og leir. For
 at leira skulle binde, ulla
 dei hau samann med
 hestelurt og banka hau (som
 i alle høve.) Tverrsnitt av
 omnen:

Uttrikt
 så pass det
 var råd
 å legge
 steinen.

Lengd fram^m
 ein meter.

dør i golv.

Tandre endu var eit utgangs-
 hol for røyken.

Ø Vedromet var lite. For det
 trongsst jamn, ikkje så sterk
 varme.

Ca 170 - 160 cm over golvet
 låg „kylreleimen“. Hau
 måtte sette til for røyken,
 som ikkje måtte gå utav om-
 leimen, men igjennom.
 Hau var ^{teft i teft} igjennom bora av
 hol så store ein tumars-
 finger kunne gå gjennom.

Le romet over leimen var
 også teft, men hadde oppe

5.
i einu gavlun, for røyken.
Ein breiddi det rai mallet
ut over lemmen. Røyken
pressast sa gjennom hola
og far ut gjennom gavlhollet.
At ein rorde i med hendene
av og til. Det gjekk ikkje
fort a fa det lurt. Mallet
mätte vere like lurt som
anna korn i malinga.

Da mallet var sa saman-
vove av røter, gjekk ikkje
sa mykje gjennom hola. Det
var helt avriome spirar og
røter. Det vart liggjande
på golvet og oppsopt vel til
slutt og lagt saman med
det andre mallet. Det galdt
serleg a fa med røtene, for
dei inneheldt mykje sukker-
stoff, gav sales god gjering
og god smak.

29 Det gjekk ogsa au a lurke
mallet i "turkagryte", ei stor
gryte ca 85 cm kvemäl som
vart brukt a lurke korn i
til maling. Men det gjekk
sa trött og mallet var sa
smart a svi.

30. Det skulle berre "kløyvast".
Ved fimmaling vart røtene
skadde. Dei grovotille kverna
"Malt-kvern". Men fyrst
mätte mallet rivast sundt.

6/ 33. Nei, for det ville elles
seigne i klimaat her.

D.

34. Humla kjøpte ein av
handelsmannen. Dyrka ho
ikkje her. Berre blomstus.
G.

38. Dei bruka: ein så, „brygge-
så, ei bytte å lappe i,
så kaggar eller bytter ^{tyrmer} til
å oppbevare det i.

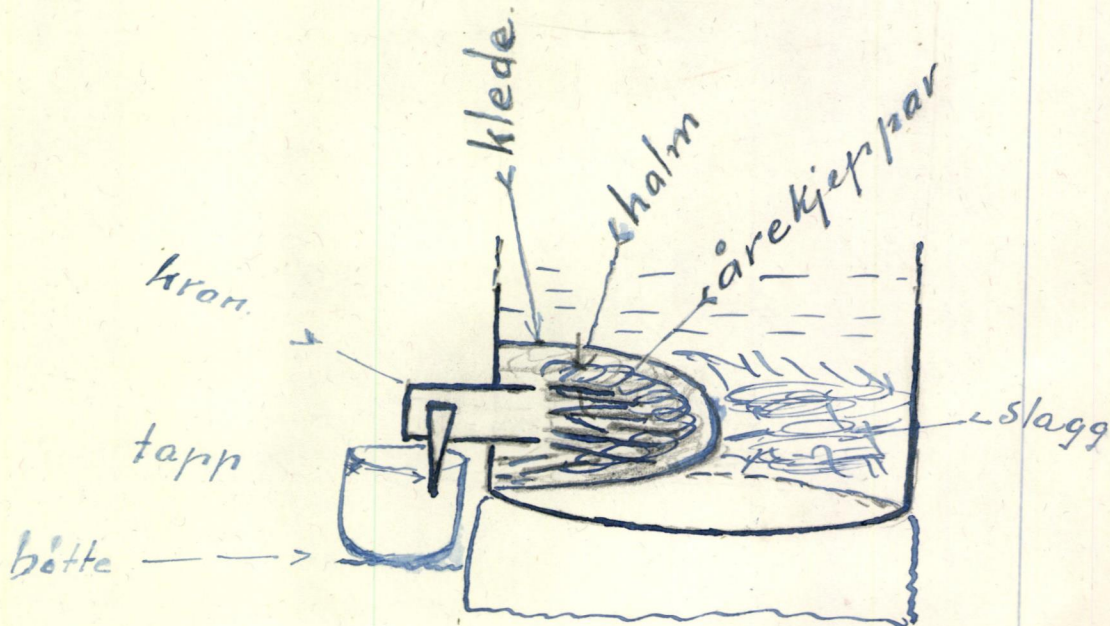
39. Dei vart gjort reine med
kokande einelug. Ikkje andre
rader. Kjevalda berre til
dette bruk. (umatakk bytta).

40. I botnen av karet over til dek-
ning ^{rundt} tappholet arekjeppar med
holm over og gjerne ein klut
rundt det heile. O Det smaka
ikkje av areu, auna he sette
usmak.

41 Tappholet var på framsida
ca. 10 tumar over botnen, for
at det skulle ligge over slagget.
Tappholet var stengt av ei
himelaga kran av tre. Ho var
eit rundt trestykke som var
sett inn i holet. Det var på
skap som ein ^{innlåda} sylinder med
hol i botn i ein ende. Den
opne enden var sett inn i tapp-
holet. Framfor botnen og under
var kranholet. Det var tetta av
ei lapp som stod ^{med tykkenden} inne i kranen
og sette spissen ned gjennom
kranholet. Spissen var så lang at

7329

7
 han var handlak. Det tok
 ein i og skua opp. Då var
 kranen open. Drag ein handtak
 ned, var kranen stengd:

42. Ein brukar
 berre einlog.

43. Einem skulle vere frisk. Han
 skulle bantast så gamle vaker
 datt bort. Så skulle han ha
 mest mogleg bar.

44. Framgangsmåten her ^{var} ein
 annan enn den som er
 forutselt i spørjeskjemaet:

a) Ein hadde berre eit kar, hekar.

b) Så tok ein kokaude heit log i ei bytte.

c) Ein annen kom med malt og
 humle.

d) Dei slo det saman i karet og
 rørte rundt.

45. Det ubrøste mallet vart kalla
 meisk. "i meiske".

46. Ein blanda log og malt i det
 forhold ein ynskde, ettersom ein

villu ha fukt eller lynt öl.

47. Framhald frá 44:

e) Nær meiskun var så pass kaldna at hann var „mylkeflött“ (som nymjelka mylke),
då slo dei i gjara. (i same kare) og rærde ruudt.

f) 48 Ein breidde ikkje noko over.
for gjaringa gav nok varme.

g) Det trængst 1-1½ døgn stáid
sá ebba gjaringa ut, og ólet
var ferdig á tappast opp
i beholdarar, kaggar, býmer, o.s.v.

49 Alsá var kokande einelag
aust ulover mallet i meiske- og
gjarekaret.

50. Dei rekna at 1 td. malt gav 1 td.
godt öl + ½ td. lettöl + noko
„spissel“.

51 Er ut. Det bli ikkje gjort slik.

52 — — — — —

58 Sterkt eller svakt öl var avhengig
av forholdet i blandinga malt-
einelag.

53-54-55-56-57 og 59-60 går ut.

Gjaring:

61. Mylkeflött. Dei smaka på
meiskun, eller stakk fingren ned i.
Dei hadde det ståande i eldhust.
for der kokte dei opp eineloga
i store gryter eller keilar.

62 Dei laut passe nøye på alt,
sá lunge brygginga stod på,
antun det var natt eller dag,
og gjara skulle i nett i rette
stunda. Og dei kunne det!

Når gjara fyrst var komen i, heldt det seg varmt. ~~at se~~

63 "Gjar" eller "gjester" vert brukt her, oflast det fyrste.

64 Gjara vart fyrst oppløyst i litt eineløg og rörd heilt ut med ei bespode.

65. Ikkje tildekk. skumet dekke godt nok.

66 sjä 47g.

67 Det bobla fiurt, som yr, opp til overflata, serleg når ein rörde i det.

68 Den gjara som flaut opp, vart kalla "skumet". Elles ikkje noko bestemt namn.

Ein kunne ta både av skumet og av botnefallet og nytte til gjar, serleg for bröd var ho fin.

69 Dei kunne röre ho ut over ein klut eller ut over fjöler og la det turke der. Sidan kunne ein göymme det på flasker eller krukker dersom ein ikkje bruka det med same. Som kake ville det ha mygla opp i dette klimaat.

70. Nev, dei gjarde ingu skilnad.

71 Her, som i Vaughven, der avstanden til handdamaunen kan vere (eller var) for mange over mila, gikk ein ofte og laute gjar, eller ein göymde "surdig" frå fyrr baking, i mjöl. Men ho gav mindre god "gang" i brödet. Beke i ha gjara stående

oppløyst i vatn.

72 Det slutta å slige opp gjær =
boller.

73 Å fülle frå kaggjar og bymer
kalla ein "å skake opp".

74. Niv. 75 Niv. 76 niv.

77 Dei smaka nok på det
når dei dulle det.

78 Niv.

79. Dei kom sjølve til den som
hadde bryggja, og han visste
kva dei kom for, og skikken
var at då skulle dei få.
Men det var sjølvsagt ølvener
som kom.

80 Ein fylte nævleg ikkje
heilt. Det skulle vere eit lite
tomrom om ikkje gjæringa
var ferdig.

81 Dei lagra det i kjellaren.
Godt det berre kjøleg, kunne
det halde seg over 1/2 år.

82 Dei hadde inga anna
råd enn kjøleg lagring.

83 Det var serleg einlogen som
gav ølet farge. Lett-ølet var
lysare enn god-ølet.

84 Du "skal" kje gledje deg på
lynt øl".

87 Dei "kunne" bryggje så det vart godt.
Ein ny-lyrjar fekk ein øvd til
å hjelpe seg. Mallet vart turka
i røyk og varme frå ovnen, men
det måtte vere ved, bjørk,
ikkje larv. Vedrøyk gav ikkje
usmak, men "larv-øl" gav usmak og spy sjuke.